

Sakspapir

Saksnr	Utvalg	Type	Dato
010/23	Formannskapet	PS	02.02.2023
007/23	Kommunestyret	PS	16.02.2023

Sakshandsamar	Arkiv	ArkivsakID
Bjørnar Fjellhaug	FE-033	23/88

KS Debatthefte I - Evne og kraft til å bære

Vedlegg

KS Debatthefte 2023 del 1 - Evne og kraft til å bære

Presentasjon (nynorsk) Debatthefte I - 2023. Evne og kraft til å bære

Framlegg til vedtak:

Kommunedirektøren legg fram følgjande framlegg til svar:

Kva er dei mest relevante utfordringane framover?

1. Er utfordringsbiletet som skildra i heftet gjenkjennbart for din kommune?

Svar:

Utfordringsbiletet som er skildra i debatheftet er gjenkjennbart for Austrheim. Alle utfordringane merkar ein i større og mindre grad allereie, og dei andre er ein førebudd på å møta. Ein merkar at trongare økonomi krev tøffare prioriteringar, samstundes som ein skal levere gode tenester.

2. Er det andre langsiktige utfordringar enn det som er skildra, som de vil peike på?

Svar:

Ei anna utfordring er for kommunane å ivareta alle rollene som samfunnutviklar, samfunnsbygger og tilretteleggjar. Med stadig trongare økonomi, aukande krav til tenesteleveranse, vil det å levere gode tenester bli ei utfordring. Kommunane kan ikkje klare å levere alt, og er avhengig av samarbeid med næringsliv, frivillig sektor og andre aktørar. Det å byggja framtidens velferdstenester, kan by på utfordringar med å få nok og rett kompetanse. I høvesvis små kommunar kan ein oppleve noko gjennomtrekk av kompetanse og særskilt på utsette tenestekområder som psykolog, der ein ikkje har større fagmiljø. Det å skapa gode fagmiljø og utvikling vil vere ei utfordring og ein treng også å samarbeida på tvers av kommunar. Oppretthalding av generalistkommunen kan vere ei langsiktig utfordring.

3. Kva utfordringar meiner de blir spesielt viktig å vere merksam på framover?

Svar:

Ein må vere særskild merksam på demografiutfordringane. Ein skal ha eit godt tenestetilbod til ei aldrande gruppe og ein merkar at å få rett og nok kompetanse er krevjande og vil berre bli meir utfordrande. Når ein samstundes får nye lovpålagte oppgåver som ein skal løyse, utan at det fører midlar med, vil det medføre knappare ressursar og på sikt eit dårlegare tilbod. Kommunane treng å få fridom til å prioritere og handtere oppgåvene innanfor lokal sjølvstyre. Med stadig aukande grad av å forvalta sterkt statleg styrte velferdstenester, kan det på sikt bli krevjande for ein høvesvis liten kommune å handtere sjølv. Endringar også i inntektssystem som medfører lågare frie inntekter, vil det vere endå meir krevjande å levere gode velferdstenester i tida frametter.

Korleis styrke lokaldemokratiet si evne og kraft til bærekraftig arealbruk?

4. Kva moglegheiter og utfordringar opplever kommunane sjølv i arbeidet med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane som i størst grad kjenner sitt eige areal, må få høve til å regulere eigen arealbruk. Statlege styresmakter må i mindre grad overstyre lokalt skjønn, om ikkje det er i strid med nasjonale føringar, lover og føresegner. Ein må ha rom for utnytting av arealet til ålmenta, samstundes som ei fleksibel strandlinje må vere mogleg. Ein må kunne ha høve til å ta vare på verdifult areal, men samstundes leggje opp til eit berekraftig arealbruk. Moglegheitene er der gjennom arealplanlegging, men utfordringar er sterke nasjonale føringar som vert handtert likt, utan å sjå til faktisk bruk. Det er utfordrande med det grønne skiftet, men samstundes gjev det ei moglegheit. Ein må utnytte ressursane ein har lokalt og arbeida målretta med å nå klimamåla.

5. Kva nye verktøy og verkemidlar vil vere nyttige og naudsynte i kommunen sitt arbeid med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane treng system og verktøy for god kartlegging og vurdering av berekraftig arealbruk. Det kan vere når det gjeld utarbeiding av areal- og naturrekneskap, så vel som klimarekneskap. Alle kommunar har ikkje same tilgang til ressursar og treng difor hjelpeverktøy som lettare kan nyttast og gjer at ein kan gjere gode analysar og planlegging. Nokre felles gode system blir viktige. Samstundes vil ein ha behov for kompetanse og at fylkeskommune og statsforvaltar kan arbeida saman med kommunane for ei berekraftig arealbruk. Det at ein arbeidar med og ikkje mot, og samskapar vil vere nyttig og nadsynt for kommunane. Ein treng at ein samskapar og hjelper til å finne gode og konstruktive løysingar som er framtidsretta og reduserer klimakonsekvensane og naturutfordringane. Vidare treng ein også økonomiske verkemidlar. Kommunar som stiller sitt areal til disposisjon for fellesskapet, må også få att for å ha nytta sitt areal til samfunnsnyttige føremål. Ei foreinkling av plan- og bygningslova bør gjerast slik at planprosessane går raskare og meir effektivt.

Korleis få til ei raskere omstilling og mobilisering av ressursar?

6. Kva er dei største barrierane for å få til ei raskere omstilling i din kommune?

Svar:

Dei største barrierane er ressursar, kompetanse og økonomi. Det er stor vilje til omstilling innad i organisasjonen, men tid, ressursar og kompetanse, samstundes som å ha moglegheit til å gjennomføre gode omstillingsprosessar kan vere nokre av barrierane. Det å sjå gevinsten av omstillingsarbeidet, kan også vere ein barriere som gjer til at omstilling kan ta litt lengre tid.

7. Kor ser de dei største moglegheitane for å mobilisere ressursar internt i eigen organisasjon og med eksterne utanfor organisasjonen?

Svar:

Vi har moglegheiter innanfor alle sektorane til omstilling. Størst potensiale ligg innan helse og velferd og utvikling av velferdsteknologi. Samhandling innad og ekstern med næringsliv, vgs og høgare utdanning, ligg potensiale til å få til gode omstillingsprosessar.

Formannskapet - 010/23 - 02.02.2023

FS - behandling:

Kommunedirektør Bjørnar Fjellhaug orienterte om saka, jamfør saksutgreiinga.

Ordførar Per Lerøy (Ap): Må legga til rette for næringsutvikling, då får me samfunnsutvikling og vekst. Må vera attraktive for det private næringslivet.

Inger Lise Brekke (H): Må unngå utanforskap, det er tapte skatteinntekter, helseutfordringar med meir. Gjev mange utfordringar om ein står utanfor arbeidslivet.

Ordførar Per Lerøy (Ap) : Må jobba med tidleg innsats. Hindra at unge fell utanfor samfunnet.

Kommunedirektør Bjørnar Fjellhaug sa at det er lettare for oss i ein liten kommune å sjå heilskap, må jobba fram samarbeid og tverrfagleg arbeid.

Inger Lise Brekke (H): Etterlyste meir klart språk, Fjellhaug lova å sjå på det.

Helge Dyrkolbotn (KrF): spurte om velferdsteknologi, kva inneber det, er alt bra? Kan det gje meir einsemd?

Kommunalsjef helse og velferd Anne Hildegunn Færøy sa at dette med velferdsteknologi vert del av kommunedelplan for helse og velferd. Skal legga rette for teknologi, digitale måtar å jobba på. Skal skapa trygghet, sjå på kva som skal til for at flest mogleg skal bu heime lengst mogleg, og ta i bruk mobilt vakthold. Det er mykje som skjer innan dette feltet.

Ordførar Per Lerøy (Ap): Teknologien kan gjera omsorgspersonalet meir tilgjengelege for dei som treng omsorg.

Handsaming i formannskapet:

Kommunedirektøren sitt framlegg vart samrøystes vedteke

(Med 4 mot 0 røyster - Bjørn Inge Håland Dyrkolbotn (Sp) møtte ikkje)

FS - vedtak:

Kommunedirektøren legg fram følgjande framlegg til svar:

Kva er dei mest relevante utfordringane framover?

1. Er utfordringsbiletet som skildra i heftet gjenkjennbart for din kommune?

Svar:

Utfordringsbiletet som er skildra i debatheftet er gjenkjennbart for Austrheim. Alle utfordringane merkar ein i større og mindre grad allereie, og dei andre er ein førebudd på å møta. Ein merkar at trongare økonomi krev tøffare prioriteringar, samstundes som

ein skal levere gode tenester.

2. Er det andre langsiktige utfordringar enn det som er skildra, som de vil peike på?

Svar:

Ei anna utfordring er for kommunane å ivareta alle rollene som samfunnutviklar, samfunnsbygger og tilretteleggjar. Med stadig trongare økonomi, aukande krav til tenesteleveranse, vil det å levere gode tenester bli ei utfordring. Kommunane kan ikkje klare å levere alt, og er avhengig av samarbeid med næringsliv, frivillig sektor og andre aktørar. Det å byggja framtidens velferdstenester, kan by på utfordringar med å få nok og rett kompetanse. I høvesvis små kommunar kan ein oppleve noko gjennomtrekk av kompetanse og særskilt på utsette tenestemråder som psykolog, der ein ikkje har større fagmiljø. Det å skapa gode fagmiljø og utvikling vil vere ei utfordring og ein treng også å samarbeida på tvers av kommunar. Oppretthalding av generalistkommunen kan vere ei langsiktig utfordring.

3. Kva utfordringar meiner de blir spesielt viktig å vere merksam på framover?

Svar:

Ein må vere særskilt merksam på demografiutfordringane. Ein skal ha eit godt tenestetilbod til ei aldrande gruppe og ein merkar at å få rett og nok kompetanse er krevjande og vil berre bli meir utfordrande. Når ein samstundes får nye lovpålagte oppgåver som ein skal løyse, utan at det fører midlar med, vil det medføre knappare ressursar og på sikt eit dårlegare tilbod. Kommunane treng å få fridom til å prioritere og handtere oppgåvene innanfor lokal sjølvstyre. Med stadig aukande grad av å forvalta sterkt statleg styrte velferdstenester, kan det på sikt bli krevjande for ein høvesvis liten kommune å handtere sjølv. Endringar også i inntektssystem som medfører lågare frie inntekter, vil det vere endå meir krevjande å levere gode velferdstenester i tida frametter.

Korleis styrke lokaldemokratiet si evne og kraft til bærekraftig arealbruk?

4. Kva moglegheiter og utfordringar opplever kommunane sjølv i arbeidet med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane som i størst grad kjenner sitt eige areal, må få høve til å regulere eigen arealbruk. Statlege styresmakter må i mindre grad overstyre lokalt skjønn, om ikkje det er i strid med nasjonale føringar, lover og føresegner. Ein må ha rom for utnytting av arealet til ålmenta, samstundes som ei fleksibel strandlinje må vere mogleg. Ein må kunne ha høve til å ta vare på verdifult areal, men samstundes leggje opp til eit berekraftig arealbruk. Moglegheitene er der gjennom arealplanleggjing, men utfordringar er sterke nasjonale føringar som vert handtert likt, utan å sjå til faktisk bruk. Det er utfordrande med det grønne skiftet, men samstundes gjev det ei moglegheit. Ein må utnytte ressursane ein har lokalt og arbeida målretta med å nå klimamåla.

5. Kva nye verktøy og verkemidlar vil vere nyttige og naudsynte i kommunen sitt arbeid med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane treng system og verktøy for god kartlegging og vurdering av berekraftig arealbruk. Det kan vere når det gjeld utarbeiding av areal- og naturrekneskap, så vel som klimarekneskap. Alle kommunar har ikkje same tilgang til ressursar og treng difor hjelpeverktøy som lettare kan nyttast og gjer at ein kan gjere gode analysar og planleggjing. Nokre felles gode system blir viktig. Samstundes vil ein ha behov for kompetanse og at fylkeskommune og statsforvaltar kan arbeida saman med kommunane for ei berekraftig arealbruk. Det at ein arbeidar med og ikkje mot, og samskapar vil vere nyttig og naudsynt for kommunane. Ein treng at ein samskapar og hjelper til å finne gode og konstruktive løysingar som er framtidsretta og reduserer klimakonsekvensane og naturutfordringane. Vidare treng ein også økonomiske verkemidlar. Kommunar som

stiller sitt areal til disposisjon for fellesskapet, må også få att for å ha nytta sitt areal til samfunnsnyttige føremål. Ei foreinkling av plan- og bygningslova bør gjerast slik at planprosessane går raskare og meir effektivt.

Korleis få til ei raskere omstilling og mobilisering av ressursar?

6. Kva er dei største barrierane for å få til ei raskere omstilling i din kommune?

Svar:

Dei største barrierane er ressursar, kompetanse og økonomi. Det er stor vilje til omstilling innad i organisasjonen, men tid, ressursar og kompetanse, samstundes som å ha moglegheit til å gjennomføre gode omstillingsprosessar kan vere nokre av barrierane. Det å sjå gevinsten av omstillingsarbeidet, kan også vere ein barriere som gjer til at omstilling kan ta litt lengre tid.

7. Kor ser de dei største mogelegheitane for å mobilisere ressursar internt i eigen organisasjon og med eksterne utanfor organisasjonen?

Svar:

Vi har moglegheiter innanfor alle sektorane til omstilling. Størst potensiale ligg innan helse og velferd og utvikling av velferdsteknologi. Samhandling innad og ekstern med næringsliv, vgs og høgare utdanning, ligg potensiale til å få til gode omstillingsprosessar.

Kommunestyret - 007/23 - 16.02.2023

KS - behandling:

007/23

Kommunedirektør Bjørnar Fjellhaug orienterte om saka, jamfør saksutgreiinga.

Reidar Øksnes (Sp) sa at dette temaheftet burde vore meir inngåande diskutert i kommunestyret, gjerne som eit temamøte. Det er mykje her som ein kunne brukt som eit styringsdokument i kommunestyret. Det kan vera kort svarfrist i dette tilfellet, men generelt kunne eit hatt temakvelder på slike saker der kommunestyret kunne brukt tid til å diskutera. For slike tema som er så inngripande for korleis me skal jobba i Austrheim kommune, burde det vore emne for diskusjon om korleis ein kan komma fram til gode løysingar.

Ordførar Per Lerøy sa at saka har vore tilgjengeleg for politisk i fire veker, men sa seg samd i fire vekers frist er kort tid.

Kommunedirektør Fjellhaug sa at det er aktuelle ting her å ta med seg vidare i arbeidet i kommunestyret, mellom anna på temasamlinga ein skal ha i Kilstraumen i mai 2022.

Handsaming i kommunestyret:

Kommunedirektørens framlegg til vedtak vart samrøystes vedteke. (16 representantar møtte i kommunestyret, mot normalt 17, Sp mangla ein av sine 3 representantar)

KS - vedtak:

Kommunedirektøren legg fram følgjande framlegg til svar:

Kva er dei mest relevante utfordringane framover?

1. Er utfordringsbiletet som skildra i heftet gjenkjennbart for din kommune?

Svar:

Utfordringsbiletet som er skildra i debatheftet er gjenkjennbart for Austrheim. Alle utfordringane merkar ein i større og mindre grad allereie, og dei andre er ein førebudd på å møta. Ein merkar at trongare økonomi krev tøffare prioriteringar, samstundes som ein skal levere gode tenester.

2. Er det andre langsiktige utfordringar enn det som er skildra, som de vil peike på?

Svar:

Ei anna utfordring er for kommunane å ivareta alle rollene som samfunnutviklar, samfunnsbygger og tilretteleggjar. Med stadig trongare økonomi, aukande krav til tenesteleveranse, vil det å levere gode tenester bli ei utfordring. Kommunane kan ikkje klare å levere alt, og er avhengig av samarbeid med næringsliv, frivillig sektor og andre aktørar. Det å byggja framtidens velferdstenester, kan by på utfordringar med å få nok og rett kompetanse. I høvesvis små kommunar kan ein oppleve noko gjennomtrekk av kompetanse og særskilt på utsette tenestemåter som psykolog, der ein ikkje har større fagmiljø. Det å skapa gode fagmiljø og utvikling vil vere ei utfordring og ein treng også å samarbeida på tvers av kommunar. Oppretthalding av generalistkommunen kan vere ei langsiktig utfordring.

3. Kva utfordringar meiner de blir spesielt viktig å vere merksam på framover?

Svar:

Ein må vere særskilt merksam på demografiutfordringane. Ein skal ha eit godt tenestetilbod til ei aldrande gruppe og ein merkar at å få rett og nok kompetanse er krevjande og vil berre bli meir utfordrande. Når ein samstundes får nye lovpålagte oppgåver som ein skal løyse, utan at det fører midlar med, vil det medføre knappare ressursar og på sikt eit dårlegare tilbod. Kommunane treng å få fridom til å prioritere og handtere oppgåvene innanfor lokal sjølvstyre. Med stadig aukande grad av å forvalta sterkt statleg styrte velferdstenester, kan det på sikt bli krevjande for ein høvesvis liten kommune å handtere sjølv. Endringar også i inntektssystem som medfører lågare frie inntekter, vil det vere endå meir krevjande å levere gode velferdstenester i tida frametter.

Korleis styrke lokaldemokratiet si evne og kraft til bærekraftig arealbruk?

4. Kva mogelegheiter og utfordringar opplever kommunane sjølv i arbeidet med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane som i størst grad kjenner sitt eige areal, må få høve til å regulere eigen arealbruk. Statlege styresmakter må i mindre grad overstyre lokalt skjønn, om ikkje det er i strid med nasjonale føringar, lover og føresegner. Ein må ha rom for utnytting av arealet til ålmenta, samstundes som ei fleksibel strandlinje må vere mogleg. Ein må kunne ha høve til å ta vare på verdifult areal, men samstundes leggje opp til eit bærekraftig arealbruk. Moglegheitene er der gjennom arealplanlegging, men utfordringar er sterke nasjonale føringar som vert handtert likt, utan å sjå til faktisk bruk. Det er utfordrande med det grønne skiftet, men samstundes gjev det ei moglegheit. Ein må utnytte ressursane ein har lokalt og arbeida målretta med å nå klimamåla.

5. Kva nye verktøy og verkemidlar vil vere nyttige og naudsynte i kommunen sitt arbeid med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane treng system og verktøy for god kartlegging og vurdering av berekraftig arealbruk. Det kan vere når det gjeld utarbeiding av areal- og naturrekneskap, så vel som klimarekneskap. Alle kommunar har ikkje same tilgang til ressursar og treng difor hjelpeverktøy som lettare kan nyttast og gjer at ein kan gjere gode analysar og planleggjing. Nokre felles gode system blir viktig. Samstundes vil ein ha behov for kompetanse og at fylkeskommune og statsforvaltar kan arbeida saman med kommunane for ei berekraftig arealbruk. Det at ein arbeidar med og ikkje mot, og samskapar vil vere nyttig og nadsynt for kommunane. Ein treng at ein samskapar og hjelper til å finne gode og konstruktive løysingar som er framtidsretta og reduserer klimakonsekvensane og naturutfordringane. Vidare treng ein også økonomiske verkemidlar. Kommunar som stiller sitt areal til disposisjon for fellesskapet, må også få att for å ha nytta sitt areal til samfunnsnyttige føremål. Ei foreinkling av plan- og bygningslova bør gjerast slik at planprosessane går raskare og meir effektivt.

Korleis få til ei raskere omstilling og mobilisering av ressursar?

6. Kva er dei største barrierane for å få til ei raskere omstilling i din kommune?

Svar:

Dei største barrierane er ressursar, kompetanse og økonomi. Det er stor vilje til omstilling innad i organisasjonen, men tid, ressursar og kompetanse, samstundes som å ha moglegheit til å gjennomføre gode omstillingsprosessar kan vere nokre av barrierane. Det å sjå gevinsten av omstillingsarbeidet, kan også vere ein barriere som gjer til at omstilling kan ta litt lengre tid.

7. Kor ser de dei største mogelegheitane for å mobilisere ressursar internt i eigen organisasjon og med eksterne utanfor organisasjonen?

Svar:

Vi har moglegheiter innanfor alle sektorane til omstilling. Størst potensiale ligg innan helse og velferd og utvikling av velferdsteknologi. Samhandling innad og eksternt med næringsliv, vgs og høgare utdanning, ligg potensiale til å få til gode omstillingsprosessar.

Saksopplysninger:

Bakgrunn

KS ønskjer innspel til årets debatthefte «Debatthefte I – 2023. Evne og kraft til å bære».

I år sender KS ut to debatthefter. I «debatthefte I - 2023. Evne og kraft til å bære», ønskjer KS innspel på tre tema. Det er utfordringsbiletet for kommunesektoren framover, berekraftig arealbruk, samt omstilling og mobilisering av ressursar. I «debatthefte II - 2023. Mellomoppgjeret», ønskjer KS innspel til innretning av mellomoppgjeret. Alle innspel vert samanstillt og takast med i KS sitt vidare arbeid.

Kommunedirektøren legg i denne saka fram problemstillingane i «Debatthefte I – 2023. Evne og kraft til å bære» til politisk handsaming.

Kva er dei mest relevante utfordringane framover?

I førebuingane av KS Landsting 2024, ønskjer KS at kommunane drøftar og gir KS innspel for å fylle ut utfordringsbiletet framover.

Det er vist til åtte hovudutfordringar i heftet:

- Fleire eldre gir auka helse- og omsorgsbehov
- Trongare økonomi krev tøffare prioriteringar
- Fleire utanfor samfunns- og arbeidsliv
- Klima-, natur-, og miljøutfordringar tiltek
- Digitalisering i ulik fart og med ulik kraft
- Større risiko for uønska hendingar
- Demokratiet utfordrast frå fleire hald
- Vedvarande mangel på personell og kompetanse

Nyansering av utfordringsbiletet kan lesast i vedlegget side 4 tom. side 6.

Korleis styrke lokaldemokratiet si evne og kraft til bærekraftig arealbruk?

I rolla som lokale og regionale samfunnsutviklarar ønskjer kommunar og fylkeskommunar å svare offensivt på dei store utfordringane vi står ovanfor. Som arealmyndigheit har kommunane avgjerende betydning for samfunnsutviklinga gjennom beslutningar om bruk og vern av ressursar. Frå nasjonalt hald er det avgjerande at summen av kommunane sine arealbeslutningar ikkje bryt med vedteken nasjonal politikk og internasjonale forpliktingar.

Lokaldemokratiet har etter plan- og bygningslova eit stort ansvar for ein arealbruk som fremjar bærekraftig utvikling til beste for den einskilde, samfunnet og framtidige generasjonar. KS ønskjer at kommunane drøftar og gir innspel på kva mogelegheiter og utfordringar kommunane opplever i det lokale arbeidet med bærekraftig arealbruk og kva nye nasjonale verktøy og verkemidlar som kan vere eigna til å styrke lokaldemokratiet si evne og kraft til å fatte gode og langsiktig bærekraftige beslutningar.

Areal er ein avgrensa ressurs som gir mogelegheiter og utfordringar. Å fatte vedtak om bruk og vern av ressursar gir store mogelegheiter til å påvirke samfunnsutviklinga. Samstundes kan det vere krevjande, særleg i ein situasjon med aukande interessemotsetningar, auka press i beslutningsprosessen og komplekse samanhengar ved utbygging. Ulike mål kan vere motsetningsfylte, til dømes knytta til busetting, verdiskaping, utbygging av ny fornybar energi, natur og klima. Med aukande arealknappheit aukar både tomteprisen og interessemotsetnadene, og det blir meir krevjande å vere avgjerdstakar. Sjølv om ikkje den einskilde avgjerd om å byggje nye hytteområder, kraftanlegg og vegar åleine har stor innverknad på dei totale naturverdiane, er det fare for at den totale belastninga blir stor når ein ser på arealbruken samla.

FN sitt klimapanel og det internasjonale naturpanelet har slege fast at vi har store utfordringar med å stagge både klimaendringane og tap av naturmangfoldet. Fysisk utbygging krev areal, og arealbruk har konsekvensar for klima og natur. All natur lagrar karbon, nokre naturtypar lagrar meir enn andre. Skogen er viktig, men våtmarkene, biosfæren og is-systema er viktigare. Særleg våtmark og myr er viktig for naturlagring av karbon. Arealbruk er ein nøkkelfaktor både i arbeidet med å bremse klimaendringane, for tilpasning til eit endra klima og som den viktigaste einskildfaktoren i arbeidet med å stanse tap av natur. Nasjonale undersøkingar peikar på at kvaliteten på konsekvensutgreiingar av klima- og miljøtema i arealdelen av kommuneplanen kan betrast i stor grad.

KS har teke opp med regjeringa at kommunane ønskjer meir tillit frå nasjonale styresmakter i arealpolitikken med differensierte løysningar i den einskilde kommune og at praktiseringa av statlege innvendingar må sjåast på. I arbeidet med å styrke klima- og naturomsyna i arealpolitikken, har KS fått gjennomført ein [FOU om bærekraftig arealbruk innenfor rammen av lokalt selvstyre](#) der ulike tiltak er drøfta.

For å styrke kunnskap og kapasitet for bærekraftig arealbruk, kan det vere aktuelt at staten tek eit hovudansvar for utvikling av areal/naturrekneskap i samarbeid med kommunesektoren, utdanne fleire planleggjarar eller at kommunane brukar fylkeskommunen som fagressurs. Det kan også vere aktuelt å arbeide vidare med økonomiske verkemidlar som naturavgift på utbygging av urørt natur eller juridiske verkemidlar for meir differensiert forvaltning ut frå ulike naturgjevne og demografiske utfordringar, vurdere ei særskilt ordning for å ivareta naturinteresser i planlegginga, utvikle tydelegare mål for ulike naturinteresser og utforske korleis naturen kan få eit sterkare vern.

Meir om bærekraftig arealbruk kan lesast i vedlegget side 9 tom. side 14, der det mellom anna omtalast ni mogelege vegar for å styrke klima- og naturomsyn i arealpolitikken innanfor handlingsrommet ein har i dag.

Korleis få til ei raskare omstilling og mobilisering av ressursar?

Det blir ein vedvarande avgrensa tilgang på kompetent arbeidskraft og redusert økonomisk handlingsrom.

Som følge av den demografiske utviklinga, er trongen for omstilling større enn rekrutteringsmogelegheitene. Særleg gjeld dette innan helse- og omsorg, men det er også naudsynt med omstilling innan dei øvrige tenesteområda. Det utfordrar dagens organisering av tenestene og måten oppgåver vert løyst på. Ny teknologi gir mogelegheiter innan alle ansvarsområda i kommunesektoren. Det gjer oss i stand til å organisere og skape tenester meir effektivt med færre ressursar. I tillegg må ein utvikle kompetansen til eigne arbeidstakarar, og nytte den kompetansen som er tilgjengeleg mest mogeleg effektivt. I samarbeid med tillitsvalde er det naudsynt å prøve ut nye måtar å organisere arbeidet, med ny organisering av arbeidet og arbeidstida, bruk av teknologi, kompetanseheving og målretta bruk av kompetanse.

Med vedvarande mangel på personale og kompetanse, må vi i større grad planleggje annleis og i større grad mobilisere fleire ressursar internt i eiga verksemd gjennom forlenga yrkeskarriere, lågare sjukefråvær og ved at fleire jobbar heiltid. Innbyggjarane er også ein viktig ressurs som bør involverast basert på eigenverd, meistring og aktiv bruk av eigne ressursar. Vidare er det mykje å hente i å mobilisere og sameine ressursar regionalt i forpliktande samarbeid.

Døme og tips om omstilling og mobilisering finnast i vedlegget på side 19 tom. side 21.

Spørsmål KS ønsker å få utdypa:

Kva er dei mest relevante utfordringane framover?

1. Er utfordringsbiletet som skildra i heftet gjenkjennbart for din kommune?
2. Er det andre langsiktige utfordringar enn det som er skildra, som de vil peike på?
3. Kva utfordringar meiner de blir spesielt viktig å vere merksam på framover?

Korleis styrke lokaldemokratiet si evne og kraft til bærekraftig arealbruk?

4. Kva mogelegheiter og utfordringar opplever kommunane sjølv i arbeidet med bærekraftig arealbruk?
5. Kva nye verktøy og verkemidlar vil vere nyttige og naudsynte i kommunen sitt arbeid med bærekraftig arealbruk?

Døme på hva som kan drøftast finnast på side 17 i vedlagt hefte.

Korleis få til ei raskere omstilling og mobilisering av ressursar?

6. Kva er dei største barrierane for å få til ei raskere omstilling i din kommune?
7. Kor ser de dei største mogelegheitane for å mobilisere ressursar internt i eigen organisasjon og med eksterne utanfor organisasjonen?

Debattheftet I - 2023 er vedlagt saka.

Vurdering og konklusjon

Kommunedirektøren legg fram følgjande framlegg til svar:

Kva er dei mest relevante utfordringane framover?

1. Er utfordringsbiletet som skildra i heftet gjenkjennbart for din kommune?

Svar:

Utfordringsbiletet som er skildra i debatheftet er gjenkjennbart for Austrheim. Alle utfordringane merkar ein i større og mindre grad allereie, og dei andre er ein førebudd på å møta. Ein merkar at trongare økonomi krev tøffare prioriteringar, samstundes som ein skal levere gode tenester.

2. Er det andre langsiktige utfordringar enn det som er skildra, som de vil peike på?

Svar:

Ei anna utfordring er for kommunane å ivareta alle rollene som samfunnutviklar, samfunnsbygger og tilretteleggjar. Med stadig trongare økonomi, aukande krav til tenesteleveranse, vil det å levere gode tenester bli ei utfordring. Kommunane kan ikkje klare å levere alt, og er avhengig av samarbeid med næringsliv, frivillig sektor og andre aktørar. Det å byggja framtidens velferdstenester, kan by på utfordringar med å få nok og rett kompetanse. I høvesvis små kommunar kan ein oppleve noko gjennomtrekk av kompetanse og særskilt på utsette tenestemråder som psykolog, der ein ikkje har større fagmiljø. Det å skapa gode fagmiljø og utvikling vil vere ei utfordring og ein treng også å samarbeida på tvers av kommunar. Oppretthalding av generalistkommunen kan vere ei langsiktig utfordring.

3. Kva utfordringar meiner de blir spesielt viktig å vere merksam på framover?

Svar:

Ein må vere særskilt merksam på demografiutfordringane. Ein skal ha eit godt tenestetilbod til ei aldrande gruppe og ein merkar at å få rett og nok kompetanse er krevjande og vil berre bli meir utfordrande. Når ein samstundes får nye lovpålagte oppgåver som ein skal løyse, utan at det fører midlar med, vil det medføre knappare ressursar og på sikt eit dårlegare tilbod. Kommunane treng å få fridom til å prioritere og handtere oppgåvene innanfor lokal sjølvstyre. Med stadig aukande grad av å forvalta sterkt statleg styrte velferdstenester, kan det på sikt bli krevjande for ein høvesvis liten kommune å handtere sjølv. Endringar også i inntektssystem som medfører lågare frie inntekter, vil det vere endå meir krevjande å levere gode velferdstenester i tida frametter.

Korleis styrke lokaldemokratiet si evne og kraft til bærekraftig arealbruk?

4. Kva mogelegheiter og utfordringar opplever kommunane sjølv i arbeidet med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane som i størst grad kjenner sitt eige areal, må få høve til å regulere eigen arealbruk. Statlege styresmakter må i mindre grad overstyre lokalt skjønn, om ikkje det er i strid med nasjonale føringar, lover og føresegner. Ein må ha rom for utnytting av arealet til ålmenta, samstundes som ei fleksibel strandlinje må vere mogleg. Ein må

kunne ha høve til å ta vare på verdifult areal, men samstundes leggje opp til eit berekraftig arealbruk. Moglegheitene er der gjennom arealplanleggjing, men utfordringar er sterke nasjonale føringar som vert handert likt, utan å sjå til faktisk bruk. Det er utfordrande med det grønne skiftet, men samstundes gjev det ei moglegheit. Ein må utnytte ressursane ein har lokalt og arbeida målretta med å nå klimamåla.

5. Kva nye verktøy og verkemidlar vil vere nyttige og naudsynte i kommunen sitt arbeid med bærekraftig arealbruk?

Svar:

Kommunane treng system og verktøy for god kartlegging og vurdering av berekraftig arealbruk. Det kan vere når det gjeld utarbeiding av areal- og naturrekneskap, så vel som klimarekneskap. Alle kommunar har ikkje same tilgang til ressursar og treng difor hjelpeverktøy som lettare kan nyttast og gjer at ein kan gjere gode analysar og planleggjing. Nokre felles gode system blir viktig. Samstundes vil ein ha behov for kompetanse og at fylkeskommune og statsforvaltar kan arbeida saman med kommunane for ei berekraftig arealbruk. Det at ein arbeidar med og ikkje mot, og samskapar vil vere nyttig og nadsynt for kommunane. Ein treng at ein samskapar og hjelper til å finne gode og konstruktive løysingar som er framtidsretta og reduserer klimakonsekvensane og naturutfordringane. Vidare treng ein også økonomiske verkemidlar. Kommunar som stiller sitt areal til disposisjon for fellesskapet, må også få att for å ha nytta sitt areal til samfunnsnyttige føremål. Ei foreinkling av plan- og bygningslova bør gjerast slik at planprosessane går raskare og meir effektivt.

Korleis få til ei raskere omstilling og mobilisering av ressursar?

6. Kva er dei største barrierane for å få til ei raskere omstilling i din kommune?

Svar:

Dei største barrierane er ressursar, kompetanse og økonomi. Det er stor vilje til omstilling innad i organisasjonen, men tid, ressursar og kompetanse, samstundes som å ha moglegheit til å gjennomføre gode omstillingsprosessar kan vere nokre av barrierane. Det å sjå gevinsten av omstillingsarbeidet, kan også vere ein barriere som gjer til at omstilling kan ta litt lengre tid.

7. Kor ser de dei største moglegheitane for å mobilisere ressursar internt i eigen organisasjon og med eksterne utanfor organisasjonen?

Svar:

Vi har moglegheiter innanfor alle sektorane til omstilling. Størst potensiale ligg innan helse og velferd og utvikling av velferdsteknologi. Samhandling innad og ekstern med næringsliv, vgs og høgare utdanning, ligg potensiale til å få til gode omstillingsprosessar.